

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Dienst zur Bekämpfung von Armut, prekären
Lebensumständen und sozialer Ausgrenzung

Advies van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting over het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek tot invoering van een statuut voor pleegzorgers (DOC 54 **0697/006**) 10 januari 2017

Het is op vraag van zijn Begeleidingscommissie dat het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting¹ deze tekst heeft opgesteld voor de Voorzitter en de leden van de Commissie Justitie van de Kamer van volksvertegenwoordigers. Eén van de wettelijke opdrachten van het Steunpunt, ontstaan als gevolg van het Algemeen Verslag over de Armoede, bestaat erin om de effectiviteit van de rechten van mensen in armoede te evalueren en om aanbevelingen te doen om de voorwaarden voor de uitoefening ervan te herstellen². Het recht op de bescherming van het gezinsleven staat centraal in het werk van het Steunpunt, waardoor de dienst goed geplaatst is om een aantal reflecties te delen over het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek tot invoering van een nieuw statuut voor pleegouders.

Het wetsvoorstel heeft vooral betrekking op gezinnen die in armoede leven

De plaatsing van kinderen in een instelling of in een pleeggezin is een realiteit waarmee ouders en kinderen die in extreme armoede leven, voortdurend te maken krijgen. Zij weten uit ervaring dat armoede het recht op de bescherming van het gezinsleven, dat is opgenomen in verschillende internationale verdragen die door België geratificeerd werden³, danig op de proef stelt. In 1994 werd de kwestie van de relatie tussen armoede en plaatsing van kinderen door het Algemeen Verslag over de Armoede op de politieke agenda geplaatst. Sindsdien heeft een onderzoek, dat werd uitgevoerd op verzoek van het Steunpunt, bevestigd dat er een statistisch significant verband bestaat tussen ongunstige sociaaleconomische omstandigheden en een verhoogd risico op een plaatsing⁴.

Het behoud van de band tussen geplaatste kinderen en hun ouders is een essentieel onderdeel van het recht op bescherming van het gezinsleven waaraan in het algemeen te weinig aandacht wordt besteed

¹ In de rest van de tekst kortweg het Steunpunt.

² Samenwerkingsakkoord van 5 mei 1998 tussen de federale overheid, de Gewesten en de Gemeenschappen betreffende de bestendiging van het armoedebeleid. Belgisch Staatsblad van 16 december 1998 en 10 juli 1999.

³ EHRM (art. 8 dat aanleiding heeft gegeven tot een uitgebreide jurisprudentie. Zie de rubriek rechtspraak op de website www.armoedebestrijding.be hierover), IVRK (art. 7, 9, 20).

⁴ Bouverne-De Bie, M. et al. (2010). *Een link tussen leven in armoede en maatregelen bijzondere jeugdbijstand?* Gent, Academia Press. Deze publicatie is het resultaat van een onderzoek dat werd gevoerd en gefinancierd in het kader van het AGORA-programma dat werd uitgevoerd door de POD Wetenschapsbeleid, op vraag van het Steunpunt tot bestrijding van armoede.

Het doel van het wetsvoorstel is niet zozeer de plaatsing als wel de invoering van een statuut voor pleegzorgers. Het voorstel houdt dus verband met de relatie tussen de pleegzorgers en de ouders van de geplaatste kinderen, en zal als dusdanig een impact hebben op het behoud van de band tussen deze kinderen en hun ouders. De instandhouding van die band tijdens de periode waarin het kind is geplaatst, is zowel noodzakelijk om de terugkeer van het kind voor te bereiden als voor de relaties binnen het gezin op de lange termijn. Het is een essentieel onderdeel van het recht op bescherming van het gezinsleven⁵. Zowel mensen die in armoede leven als professionele hulpverleners en mensen uit de jeugdzorg stellen echter vast dat er tijdens de plaatsing onvoldoende wordt geïnvesteerd in deze band⁶. Bij de werkzaamheden rond de wet tot afschaffing van de verlatenverklaring en van de overdracht van het ouderlijke gezag, opgeheven op 17 mei 1999, stelde een studie reeds het volgende: *“...het verbreken van de contacten bewijst in feite dat de sociaal-gerechtigde tussenkomst faalt, doordat de plaatsingsprocedure onvoldoende duidelijk is en doordat de tussenkomende partijen onvoldoende begaan zijn met de relaties tussen het gezin en het geplaatste kind. De factoranalyse van de variabelen op basis waarvan een onderscheid kan worden gemaakt in de evolutie van de contacten tussen geplaatste kinderen en hun geboortefamilie toont aan dat het onderscheid wordt gemaakt op het niveau van het familiale relatieplan dat wordt opgesteld en (al dan niet) uitgevoerd door de beslissende instanties en de personen die verantwoordelijk worden voor het kind, en niet op het niveau van de kenmerken van het gezin of het kind. Zo blijkt dat in het verlatingsproces van geplaatste kinderen de bezorgdheid bij de tussenkomende partijen om het familiale relatieplan een meer ‘betrouwbare’ risicofactor is dan de kenmerken van het gezin zelf⁷.”*

Van ‘pleegouders’ naar ‘pleegzorgers’, een weldoordachte wijziging in de titel van het voorstel

Oorspronkelijk werd in het voorstel de term ‘pleegouders’ gebruikt, maar in het voorstel dat momenteel voorligt bij de Commissie Justitie, wordt gesproken over ‘pleegzorgers’. Dit is een positieve evolutie omdat er nu een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de specifieke identiteit van beide partijen: de ouders van de kinderen enerzijds, en de mensen die de kinderen in hun gezin opnemen anderzijds. Die laatsten werden aanvankelijk onterecht aangeduid als ‘ouders’, en dit omdat een plaatsing een voorlopige maatregel is, die zo kort mogelijk moet zijn, met als uiteindelijk doel dat het kind naar zijn gezin kan terugkeren. Het doel van een plaatsing verschilt radicaal van dat van een adoptie. Het correct benoemen van de verschillende betrokken partijen is een eerste, essentiële vereiste. Maar wordt deze verandering van de terminologie ook voldoende weerspiegeld in de inhoud van het voorstel?

⁵ Er bestaan heel wat arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ter zake, met name het arrest *Olsson vs. Zweden*, arrest *Erikson vs. Zweden*, arrest *K. en T. vs. Finland*. Zie de rubriek rechtspraak op de website www.armoedebstrijding.be

⁶ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2013). *Familles pauvres: soutenir le lien dans la séparation*. Brussel. Met de steun van de Franse Gemeenschap. Daarnaast werd met de steun van de FWB een video gemaakt om de resultaten van deze dialoog die door het Steunpunt werd georganiseerd, zo ruim mogelijk te verspreiden.

⁷ Delens-Ravier, I. (1997). *Enfants placés et lien familial*. La revue internationale de l'éducation familiale, recherches et interventions, volume 1, nr. 1, Vigneux-sur-Seine, Editions Matrice, mei 1997, pp.37-55.

De beperkte of ruimere overdracht (delegatie)⁸ van het ouderlijke gezag zou het nog moeilijker maken om een band tussen kinderen en ouders in stand te houden

Het wetsvoorstel regelt de toelating en organisatie van de overdracht (delegatie) van rechten en plichten naar de pleegzorgers met het oog op de uitoefening van het ouderlijke gezag; via een overeenkomst (art.9) of op verzoek van de pleegzorgers (art.10 §1).

We moeten ons evenwel vragen stellen bij de pertinentie van een overdracht (delegatie) van het ouderlijke gezag, of die gedeeltelijk is of geregeld via een overeenkomst. Komt de Staat, wanneer hij in een dergelijke mogelijkheid voorziet, zijn positieve verplichting wel na om maatregelen te nemen die een gezinshereniging vergemakkelijken? Komt een overdracht (delegatie) van het ouderlijke gezag de ontwikkeling van de relaties tussen kinderen en ouders, onontbeerlijk voor een terugkeer van kinderen, wel ten goede? Draagt dit ertoe bij dat pleegzorgers en ouders hun verantwoordelijkheid gaan nemen in het belang van het kind?

De overdracht (delegatie) van het ouderlijke gezag zou de positie van de pleegzorgers versterken en die van de ouders ondergraven, zeker wanneer ze verloopt via de procedure voorzien in artikel 10 §1. Deze bepaling zou pleegzorgers namelijk de mogelijkheid bieden om, nadat het kind één jaar is geplaatst, de familierechtbank eenzijdig te verzoeken om hun meer (en zelfs tot bijna alle) rechten en plichten over te dragen met het oog op de uitoefening van het ouderlijke gezag. Ze is van toepassing in de veronderstelling dat de partijen er niet in zijn geslaagd in onderlinge afspraak een overeenkomst te bereiken over een eventuele 'delegatie' van het ouderlijke gezag. Een dergelijke overdracht (delegatie) zou de relaties tussen de twee betrokken partijen ingrijpend wijzigen, en niet in de positieve zin, min of meer ingrijpend afhankelijk van de gebruikte procedure (artikel 9 of artikel 10). Bijgevolg zou het nog moeilijker worden om een band tussen ouders en kinderen in stand te houden.

De beperkte of ruimere overdracht (delegatie) van het ouderlijke gezag betreft een maatregel van de jeugdzorg en zou daar dus een impact op hebben

Het Steunpunt neemt al sinds zijn oprichting deel aan de werkzaamheden van de Agora-groep⁹ en wil vanuit die positie hier de boodschap overmaken die deze groep aan de Minister van Jeugdzorg van de Franse Gemeenschap heeft bezorgd. Daarin benadrukken de leden van de groep opnieuw dat het statuut van pleeggezin wordt toegekend door de diensten van de Gemeenschappen en dat het deze diensten zijn die, volledig onafhankelijk, de modaliteiten van de maatregel en dus ook de organisatie van de contacten regelen. Ze voegen daaraan toe dat een overleg tussen de federale instantie, bevoegd voor het ouderlijke gezag, en de instanties van de Gemeenschappen, bevoegd voor jeugdzorg, noodzakelijk is in het belang van het kind.

⁸ Een amendement (DOC 54 0697/009) stelt voor om de term 'overdracht' te wijzigen en eerder 'delegatie' te gebruiken, wat echter niets verandert op juridisch vlak.

⁹ Agora is een overlegorgaan waarin mensen uit de jeugdzorg en verenigingen (ATD en LST) regelmatig met elkaar in dialoog gaan binnen de *Administration Générale de l'Aide à la Jeunesse*. De groep wordt voorgezeten door de Algemeen Bestuurder en wordt sinds zijn oprichting in 1998 gesteund door het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

Conclusie

In het kader van haar wettelijke opdrachten heeft het Steunpunt zich afgevraagd hoe het wetsvoorstel al dan niet zou kunnen bijdragen aan een grotere effectiviteit van het recht op de bescherming van het gezinsleven en in het bijzonder van één van de elementen daarvan: het behoud van de band tussen ouders en geplaatste kinderen. Vanuit die optiek lijkt het geen goede oplossing om in het Burgerlijk Wetboek een mogelijkheid te voorzien voor een beperkte of ruimere overdracht (delegatie) van het ouderlijke gezag aan pleegzorgers.